

ביאורים לפרקי אבות

א רַבִּי אֹמֵר: אִיזוּן הָיָה דֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל שֶׁיִּבְרַח לוֹ הָאָדָם, כֹּל שֶׁהָיָה תַּפְאֵרֶת לְעֵשִׂיָּה וְתַפְאֵרֶת לוֹ מִן הָאָדָם, וְהָיָה זָהוּר^(א) בְּמִצְוַת קִלְיָה כְּבַח־מִזְרָה^(ב), שְׂאִין אֶתֶּה יוֹדֵעַ מִתַּן שְׂכָרָן שֶׁל מִצְוֹת^(ג), וְהָיָה מִחֻשְׁבִּי^(ד) הַפֶּסֶד מִצְוַת בְּנִגְדַת שְׂכָרָה, וְשִׁכְרָה עֲבָרָה בְּנִגְדַת הַפְּסָדָה. הַסְתַּפֵּל בַּשְּׂלִישֵׁה דְבָרִים, וְאִין אֶתֶּה בָּא לְיַדֵּי עֲבָרָה, דַּע^(ה) מַה לְּמַעֲלָה מִפְּדוּי^(ו), עֵינֵי רוֹאָה וְאִין שׁוֹמֵעַת, וְכֹל מַעֲשִׂיָּד בְּסִפְרֵי נִבְתָּבִים^(ז):

~ פירוש ר"ע מברטנורא ~

שבני אדם מפארים אותו, שנותן כמו שראוי לו לתן. וכן הדין בכל שאר המדות: שאין אתה יודע מתן שכרן של מצוות. לא נתפרש בתורה שכר המצוות מצות עשה(א), ולא עונש המבטל מעשותן. דאלו ענשן של מצוות לא תעשה מפרשין הן סקילה, שרפה, הרג, וחיוב, ברת, ומיתה בידי שמים, ומלקות. הענין הקל לעברה קלה והחמור לחמורה: והיו מחשב הפסד מצוה, מה שאתה מפסיד מסדורתך וממונך מפני עסק המצוה, כנגד השכר שיעלה לך ממנה בעולם הזה או בעולם הבא, שיהיה יותר מאותו הפסד: ושכר עברה. נהנה בעברה, כנגד הפסד שעתיד לבא לך ממנה.

רבי אומר. שיבר: כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם. שיהא נוח לו, ויהיו נוחין בדין אדם ממנו. וזה יהיה, כשילך בכל המדות בדרך האמצעי ולא ישה לאחד משני הקצוות. שאם הוא כילי ביותר, יש תפארת לו, שאוסף ממון הרבה, אבל אין בני אדם מפארים אותו במדה זו. ואם הוא מפזר יותר מן הראוי, בני אדם המקבילים ממנו מפארים אותו, אבל אינו תפארת לעושיה ואינו נוח לו, שהוא בא לידי עניות בשביל כך. אבל מדת הנדיבות שהיא אמצעית בין הפילות והפזר, היא תפארת לעושיה, ששומר את ממונו ואינו מפזר יותר מן הראוי. ותפארת לו מן האדם,

~ עיקר תוספות יו"ט ~

וכמו מי שעובד למלך ולשכר הפעלה קצובה. ולפי שהיה נאותה לו למלך או מצד אחר נותן המלך יותר ויותר מן הקצוב לשכר הפעלה, ושכר כזה אינו ראוי להקראות שכר לבד, אבל זה שמו מתן שכר, לפי שיש עמו מתנה מרבה. ועין תוספות יו"ט. (א) מחשב בו. שאף על פי שאין שכרה ידוע כמה היא, ידענו ששכר מצוה בהאי עלמא ליכא ושכר האמתי בעולם הבא ואין ערך אליו מהשגב הגשמי שאתה מפסיד ויעין מה שכתבנו לעיל פ"א מ"ג. ועין תוספות יו"ט. (ב) דע. לפי שהסתכלות ההוה אינה בראיה חושית, אבל בראיה השכל, לכך חזו ואמר דע: (ג) למעלה. שאם חלש למעלה וגבור למטה אמת החלש על הגבור, כל שכן שהגבור למעלה. ומקף לא רחוק, אבל למעלה ממך ממש, כענין שנאמר שיהיה ה' לנגדי ממתי: (ד) עין בו. כנגד המעשה אשר עין רואה, וכנגד הדבר הרע אשר ואין שומעת. וזהו מספיק למניעת העברות כשידע שמעשיו בספר נכתבין, אבל לא ידע ויבין את זאת כי אם בהקדים לו הידיעה שיש רואה ושומע. וכתב בדרך חיים, אמר עין ואין בלשון יחיד, כי לא אדם הוא שיש לו עיני בשר ודם חס ושלום:

(א) והיו זהיר בו. לפי שהדרך שיביר לו בו הוא דבר הרשות ויעצה טובה הוא דקא משמע לך, אבל אינו מתיב לאדם בכך. ואלו והיו זהיר בו מתיב הוא לאדם שיהא זהיר בו, לכך היתה תחלת דברי פיהו איזוהי דרך שיבר בלשון סתור, ואחר כך והיו זהיר בלשון נוחל לחיבו בכך. דרך חיים: (ב) והיו בו. לענין זהירות להיות וריו ומיהר במצוה קלה כמו שהוא וריו ומיהר במצוה חמורה הוא אומר ומזהיר, לפי בו. לא שרצונו לומר כשיבא לדרך שתי מצות האחת קלה והאחת חמורה ואין לאל דרך לעשות שתייהן כאחת שלא תעוב הקלה ותעשה החמורה, שהוה אין השכל טובלו, אלא לענין זהירות בלבד הוא אומר. וכל אחת ואחת בשעתה. דרך חיים: (ג) וזה לשון הרמב"ם, מצות עשה לא התבאר שכר כל אחת מהן מה היא אצל השם יתברך. וניתא דהא נמצא למען ידבו ימיכם וגו', למען יישב לך, למען איריכון ימך. ובדרך חיים מפרש, שלענין הטרד והזריזות וההוצאה אומר שאין אתה יודע, דלפום צערא אגרא בו. ועין תוספות יו"ט: (ד) מתן שכרן. יש שכר לפעלתך מהשם יתברך בו.

יחי אדוננו מורנו ורבנו מלך המשיח לעולם ועד

רבי אומר . . .

ביאור מתורת כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שי"ו

א) איזו היא דרך ישרה שיבור לו האדם השאלות במשנתנו: א. הרי מקרא מלא דבר הכתובי, "ישרים דרכי ה'", ומהי השאלה, "איזו היא דרך ישרה". ב. "שיבור לו האדם" – מהו הדיוק אדם דייקא, ש, הוא במדרגה גדולה. . שלימו דכולא¹. ג. הקשר לבעל המאמר – רבי, רבינו הקדוש, ולא בשמו (רבי יהודה הנשיא, כפי שנזכר במשנה הבאה), אלא בתואר "רבי". והביאור:

על רבינו הקדוש נאמר, "אם משיח מאותן שחיין עכשיו, ודאי היינו רבינו הקדוש, דסובל תחלואים וחסיד גמור הוה"². היינו שרבינו הקדוש ה' חסיד גמור, שגמר עבודתו, ומכל מקום סבל תחלואים, תחלואי הגלות, כמו משיח צדקנו, שעם היותו בתכלית השלימות, סובל וכואב תחלואי הגלות.³ ותוכן מאמרו – "איזו היא דרך ישרה שיבור לו האדם":

"האדם" – היינו אדם, "שמוכשרין מעשיו ותיקן כל הדברים. . רק פסולת שבסוף לבושו עדיין לא נתברר" מצד הגלות – כמו רבי. ובדורנו זה – דור האחרון של הגלות, עקבתא דמשיחא, שכבר נשלמה עבודת זמן הגלות – יש לומר שכל בני ישראל הם בדרגה זו. והשאלה היא: כיון שכבר נסתיימה עבודת הגלות, מהי איפוא הדרך הישרה (היינו הקלה והמהירה ביותר מבין כל דרכי התורה) שיבור לו האדם (כללות בני ישראל), שגמר עניני העבודה, כדי לפעול התגלות וביאת המשיח? והמענה לזה, "כל שהיא תפארת

לעושי ותפארת לו מן האדם": תפארת קאי על התורה, שמצד גודל מעלתה בכחה לחבר שתי התנועות דרצוא (קירוב ודביקות להקב"ה, תפארת לעושי⁴), ושוב (המשכה למטה, תפארת לו מן האדם⁵), והיינו, שגם האור האלקי שלמעלה מכלים נמשך ומתגלה בכלים. ועל ידי חיבור זה נפעלת הגאולה. שכן, הגלות כפי שהוא מצד שרשו ומקורו הוא ענין נעלה ביותר, היינו אורות עליונים שלמעלה מהתגלות בכלים, ועד לבחינה שלמעלה מגילוי לגמרי, בחינת "ישת חושך סתרו"⁶, ומפני גודל מעלת והפלאת אור זה, נשתלשל למטה העלם והסתר וחושך כפשוטו, שמזה באים כל הענינים הבלתי-רצויים שבזמן הגלות. מובן אם כן, שתיקון הגלות הוא על ידי התגלות ענינו האמיתי – אורות עליונים שלמעלה מגילוי, והיינו שעל ידי עבודת זמן הגלות פועלים שגם אורות אלו יומשכו ויתגלו למטה. וגילוי ענינו האמיתי של הגלות שולל את ענין הגלות כפשוטו. ויש להוסיף בביאור הטעם שהתורה היא הדרך ישרה להתגלות והבאת המשיח, על פי הידועי⁷ שמשיח צדקנו יהי' הן מלך והן רב. מלך – היינו השפעה באופן מקיף, שנעשית על ידי הביטול דקבלת עול מלכותו. רב – השפעה פנימית, שנעשית על ידי לימוד התורה. ויש לומר, שצירוף שתי בחינות אלו מורה שגם האור שלמעלה מהתלבשות בכלים (בחינת מקיף) נמשך ומתגלה בכלים (באופן פנימי), בכח התורה (תפארת)⁸.

1) הושע די, י. 2) לקו"ת כב, ב. 3) סנהדרין צח, ב וברשיי. 4) ע"ד הפירוש ב, צדיק גמור" – מלשון כלי שנגמר מלאכתו (לקו"ת דרושי סוכות פא, א). 5) סנהדרין שם. 6) לקו"ת שם. 7) ראה ברכות נח, א: והתפארת זו מתן תורה. 8) תהלים יח, ב. 9) ועפ"י יומתק ססימי הגאולה הם בסוף מסכת סוטה, הקשרה עם הגלות. 10) דרך מצותיך קח, א. 11) ספח"ש נשיא ח"ב עמ' 497 (עיי"ש עמ' 501, שהדרך הישרה להתגלות וביאת המשיח היא על ידי לימוד התורה בעניני משיח וגאולה, מלכות שבתפארת).

